

NOTA

Toelichting bij het arrest 7/2013 van het Grondwettelijk Hof inzake het beroep tot vernietiging van de zgn. Salduzwet

1. Inleiding

Op 13 augustus 2011 werd de wet “*tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan*” afgekondigd. Ze verscheen op 5 september 2011 in het Belgisch Staatsblad en trad op 1 januari 2012 in werking.

Op 5 maart 2012 dienden Mr. Joris VAN CAUTER en mr. Maarten VANDERMEERSCH namens de Orde van Vlaamse Balies (OVB) en voorzitter Edgar BOYDENS¹ een verzoekschrift in bij het Grondwettelijk Hof houdende beroep tot vernietiging van de zgn. Salduzwet. Op 14 februari 2013 volgde de uitspraak.

Het Grondwettelijk Hof vernietigt drie onderdelen van artikel 47bis van het Wetboek van Strafvordering en verplicht tot een grondwetsconforme interpretatie van twee andere bepalingen.

Hoewel de Salduzrechten niet uitgebreid zijn tot elk verhoor van een verdachte - waar de OVB wel voor ijverde - vallen toch belangrijke veranderingen te noteren op het vlak van de cautie en de sanctionering. Bovendien is de onderzoeksrechter verplicht om de afwijzing van een verzoek tot aanwezigheid van een advocaat bij navolgende verhoren met dringende redenen te motiveren.

Deze nota biedt een overzicht van de wijzigingen en van de gevolgen van dit arrest voor de praktijk.

2. Uitbreiding cautieplicht

Het Grondwettelijk Hof versterkt de positie van de niet-aangehouden verdachte die wordt verhoord. Zo vernietigt het Hof het ontbreken van de verplichte voorafgaande melding aan deze laatste dat hij of zij niet is aangehouden.² Voortaan moet de niet-aangehouden verdachte persoon

¹ In zijn hoedanigheid als advocaat.

² Artikel 47bis, §2, eerste lid W. Sv.

ook van zijn ondervragers horen dat hij niet is aangehouden; hij mag dus gaan en staan waar hij wil, zelfs eventueel (opnieuw) overleggen met zijn advocaat. Als hij aanvankelijk geen overleg wou met een advocaat, krijgt de verdachte hier de kans om dat alsnog te doen.

De vernietigde bepaling wordt wel gehandhaafd tot het optreden aan de wetgever en uiterlijk tot 31 augustus 2013.

3. Uitbreiding voorafgaand consultatierecht tot verkeerscontentieux

Het Grondwettelijk Hof volgt ook de redenering van de Orde van Vlaamse Balies door het toepassingsgebied van de wet, meer bepaald het voorafgaand consultatierecht, uit te breiden tot het verkeerscontentieux.³

De uitsluiting van het voorafgaand consultatierecht voor de verdachte die wordt gehoord aangaande bepaalde verkeersmisdrijven is volgens het Hof niet te verantwoorden.⁴ Het gaat om de wanbedrijven bedoeld in artikel 138, 6°, 138, 6°bis en 138, 6°ter van het Wetboek van Strafvordering⁵. Het gaat o.a. over verkeersongevallen met gewonden of dodelijke afloop en het (laten) besturen van een voertuig zonder verplichte verzekering en/of geldige kentekenplaat.

Het Hof stelt terecht dat de te verhoren persoon in die situaties kwetsbaar is ten aanzien van de overheid en vertrouwelijk moet kunnen overleggen met zijn advocaat.

Ook deze vernietigde bepaling wordt gehandhaafd tot het optreden van de wetgever en uiterlijk tot 31 augustus 2013.

4. Verzwaring van de sanctie

Met betrekking tot de sanctionering van een verhoor zonder voorafgaande consultatie en/of zonder bijstand van een advocaat⁶ stelt het Grondwettelijk Hof het volgende: *“door het mogelijk te maken dat zelfincriminerende verklaringen die zijn afgelegd met schending van het recht op de bijstand van een advocaat, zoals geregeld bij de bestreden wet, worden gebruikt om een veroordeling te gronden, zij het in combinatie met andere bewijselementen, schendt de bestreden bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.”*⁷

³ Art. 47 bis, §2, eerste lid, 3° W. Sv.

⁴ Overweging B.25.1-B.26.3.

⁵ Art. 138 W. Sv. luidt: “Onverminderd het recht van de procureur des Konings om een opsporingsonderzoek in te stellen of een gerechtelijk onderzoek te vorderen inzake wanbedrijven, neemt [de politierechtbank] bovendien kennis van:

6° de misdrijven omschreven in de wetten en verordeningen op de barelen, de openbare en geregelde diensten van gemeenschappelijk vervoer te land en te water, de wegen te land en te water en het wegverkeer;

6°bis van de wanbedrijven omschreven in de artikelen 418 tot 420 van het Strafwetboek, wanneer de doding, de slagen of verwondingen het gevolg zijn van een verkeersongeval en in artikel 422 van het Strafwetboek;

6°ter van de wanbedrijven omschreven in de artikelen 22, 23 en 26 van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen en van het rechtsmiddel bedoeld in artikel 21 § 4 van dezelfde wet, in geval van inbeslagneming van deze voertuigen.”

⁶ Art. 47 bis, §6 W. Sv.

⁷ Overweging B.60.1, p. 74. Deze interpretatie moet worden toegepast op elk overleg na bekendmaking van het arrest in het Belgisch Staatsblad.

Bewijselementen die werden verkregen met schending van de rechten van de verdachte (onder meer het verbod om zichzelf te beschuldigen, het recht om te zwijgen en het recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor) kunnen dus niet door de rechter in aanmerking worden genomen om te veroordelen, omdat ze het recht op een eerlijk proces schenden.

5. Grondwetsconforme interpretatie

Naast de vernietiging van de hoger besproken bepalingen, verplicht het Grondwettelijk Hof tot een grondwetsconforme interpretatie van enkele andere bepalingen.

1) De onmogelijkheid tot nuttig advies bij gebreke aan toegang tot het strafdossier

Omtrent de onmogelijkheid tot nuttig advies vanwege de raadsman bij gebreke aan toegang tot het strafdossier voorafgaand aan het overleg stelt het Hof het volgende: *“Er dient derhalve te worden aangenomen dat, opdat hij zijn opdracht kan vervullen en naar gelang van de omstandigheden en de kenmerken van de betrokken persoon, de politieambtenaren, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter ook zelf de advocaat moeten inlichten over de feiten waarop het verhoor betrekking heeft.”*⁸

Op dit moment krijgt de raadsman die een verdachte moet bijstaan vóór of tijdens een verhoor, geen toegang tot het strafdossier vooraleer hij met zijn cliënt praat. Dit impliceert dat de advocaat de persoon die zal worden verhoord, niet op een nuttige wijze kan adviseren wanneer hij geenszins op de hoogte is van de feiten en de context waarin die persoon wordt ondervraagd of wanneer hij niet correct is ingelicht door zijn cliënt.

Om aan dit euvel tegemoet te komen, beveelt het Hof een grondwetsconforme interpretatie van de wet.⁹ Dit heeft tot gevolg dat de politieambtenaren, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter niet alleen de verdachte, maar ook diens advocaat altijd moeten inlichten over de feiten waarvan de betrokkene verdacht wordt.

De raadsman van de verdachte zal dus telefonisch of ter plaatse inlichtingen kunnen vragen voorafgaand aan het vertrouwelijk overleg. Als dit geweigerd zou worden, kan de advocaat dit melden als incident of als opmerking in het proces-verbaal laten opnemen.

Die interpretatie moet worden toegepast op elk overleg dat plaats heeft nadat het arrest in het *Belgisch Staatsblad* zal zijn bekendgemaakt.

2) De beperking van het vertrouwelijk overleg tot maximaal dertig minuten

Niettegenstaande het Grondwettelijk Hof deze bepaling¹⁰ in beginsel aanvaardt, stelt het dat de aangehouden verdachte een overleg met zijn advocaat moet kunnen hebben dat langer duurt dan dertig minuten. De duur van het overleg is wel beperkt in het licht van de vereisten van het onderzoek. Het kan echter niet de bedoeling zijn dat een overleg abrupt wordt afgebroken na de dertigste minuut; de naleving van het recht op een eerlijk proces *kan* vereisen dat het overleg de limiet van dertig minuten overschrijdt.¹¹

⁸ Overweging B.36.2, p. 60.

⁹ Artikel 47bis, §2, eerste lid W. Sv.

¹⁰ Artikel 2bis, §1, derde lid van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis.

¹¹ Overweging B.40.1 en B.40.2, p. 61.

Ook die interpretatie wordt pas toegepast op elk overleg dat plaats heeft nadat het arrest in het *Belgisch Staatsblad* zal zijn bekendgemaakt.

3) Bijstand bij latere verhoren

Eén van de belangrijkste vernieuwingen is ook de overweging van het Grondwettelijk Hof in verband met artikel 2bis, §2, eerste lid van de wet betreffende de voorlopige hechtenis: *“Overigens, hoewel de wet niet voorziet in de verplichte bijstand van de advocaat tijdens de ondervragingen die plaatshebben nadat het bevel tot aanhouding is verleend, verbiedt zij de onderzoeksrechter niet om de advocaat de toestemming te geven die bij te wonen, op diens verzoek of op die van de inverdenkinggestelde, tenzij er, in het licht van de bijzondere omstandigheden van de zaak, dwingende redenen bestaan om niet op dat verzoek in te gaan.”*¹²

Voor de latere verhoren kan de aangehouden verdachte of diens raadsman dus steeds verzoeken om bijstand bij het verhoor, en kan de onderzoeksrechter dit verzoek enkel gemotiveerd afwijzen om dwingende redenen eigen aan de zaak.

Indien de raadsman daarvan gebruik wenst te maken, is het aangewezen een schrijven te richten aan de onderzoeksrechter belast met het dossier, waarin men verzoekt tijdig opgeroepen te worden voor elk navolgend verhoor.

6. Wat blijft ongewijzigd?

Voor het overige doorstaat de Salduzwet de toets van het Grondwettelijk Hof:

- het begrip ‘verhoor’, ‘verdachte’ en ‘elkeen wiens vrijheid wordt benomen’ moeten niet verder worden verfijnd¹³;
- de vrijheidsberoving als determinerend criterium voor het recht op bijstand tijdens het verhoor is niet disproportioneel¹⁴;
- het recht op bijstand mag worden beperkt tot de verhoren voorafgaande aan het bevel tot aanhouding, met dien verstande dat de onderzoeksrechter de latere bijstand kan toestaan zoals hoger aangegeven¹⁵;
- de beperking tot bijstand bij verhoren en plaatsbezoeken wordt eveneens door het Grondwettelijk Hof aanvaard¹⁶;
- de uitsluiting van consultatierecht voor misdrijven die geen aanleiding kunnen geven tot het verlenen van een bevel tot aanhouding, acht het Hof niet ongrondwettelijk¹⁷;
- de rol van de advocaat tijdens het verhoor mag worden beperkt op voorwaarde echter dat deze niet louter passief is en hij over - weliswaar beperkte - mogelijkheden beschikt om op te treden zodat hij kan waken over de naleving van de fundamentele rechten van zijn cliënt tijdens het verhoor. Ook moet de advocaat bij het verhoor voor de onderzoeksrechter de mogelijkheid te hebben zijn opmerkingen te formuleren over het eventueel verlenen van een bevel tot aanhouding¹⁸;

¹² Overweging B.17.1, p. 43.

¹³ Overweging B.5.1-B.5.8, overweging B.27.1-B.30.

¹⁴ Overweging B.6.1-B.12.

¹⁵ Overweging B.15.1-B.17.3.

¹⁶ Overweging B.18.1-B.20.2.

¹⁷ Overweging B.23.4-B.24.4.

¹⁸ Overweging B.31.1-B.34.

- het ontbreken van toegang tot het strafdossier wordt niet gesanctioneerd, mits de interpretatie zoals hoger uiteengezet¹⁹;
- het recht op vertrouwelijk overleg en bijstand mag beperkt worden tot het eerste verhoor na de aanhouding, waarbij schijnbaar niet wordt voorzien in een facultatieve mogelijkheid om de navolgende verhoren in de eerste 24u bij te wonen²⁰;
- de procureur des Konings en de onderzoeksrechter mogen in bijzondere omstandigheden en mits dwingende redenen afwijken van het consultatie- en bijstandsrecht van een verdachte wiens vrijheid is benomen op voorwaarde dat dit afwijking beperkend wordt geïnterpreteerd²¹;
- de meerderjarige verdachte mag afzien van het recht op voorafgaand overleg en het recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor tenzij het om een zwak of kwetsbaar persoon zou gaan²²;
- het ontbreken van een sanctie voor de miskenning van het recht op bijstand van een advocaat tijdens een plaatsbezoek met het oog op de reconstructie van de feiten, schendt geen grondrecht. Het komt evenwel aan de feitenrechter toe om de regelmatigheid van de bewijzen te onderzoeken en bewijs dat zou zijn verzameld met schending van het recht op een eerlijk proces niet in aanmerking te nemen om een eventuele veroordeling te gronden²³;
- ook het ontbreken van een sanctie voor de schending van de rechten van de personen die in een andere hoedanigheid worden gehoord (getuige, slachtoffer, burgerlijke partij,...) houdt geen schending van een grondrecht in. Wel benadrukt het Grondwettelijk Hof dat de door de wet gewaarborgde rechten moeten worden verleend aan de verhoorde wanneer deze tijdens het verhoor de hoedanigheid van verdachte krijgt, bij gebreke waaraan de feitenrechter geen veroordeling kan steunen op dit verhoor²⁴;
- het genot van de juridische bijstand mag worden voorbehouden aan de verdachte die van zijn vrijheid is beroofd en aantoonbaar over onvoldoende inkomsten te beschikken.²⁵

¹⁹ Overweging B.35.1-B.37.

²⁰ Overweging B.41.1-B.41.2.

²¹ Overweging B.43.1-B.46.

²² Overweging B.47.1-B.50.

²³ Overweging B.62-B.64.

²⁴ Overweging B.65.1-B.65.3.

²⁵ Overweging B.66.1-B.68.5

